

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

ATT TÄLJA EN KLÄNNING ELLER SY EN DÖRR

- en autoetnografisk undersökning av en
slöjdprocess

Kajsa Horner

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med
inriktning mot ledarskap och slöjd

2017, 180 hp

Grundnivå

2017:19

Att tälja en klänning eller sy en dörr
- en autoetnografisk undersökning av en slöjdprocess

Kajsa Horner

Handledare: Patrik Jarefjäll
Examensarbete 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk, 180 hp

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

<http://www.conservation.gu.se>
Fax +46 31 786 4703
Tel +46 31 786 0000

Bachelor's program in Leadership and Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2017

By: Kajsa Horner
Mentor: Patrik Jarefjäll

To craft a dress or sew a door - an auto ethnographic analysis of a slojdprocess

ABSTRACT

The goal to this study is to find a way to create clothes in a slojd - and craft context, and to connect it to history, present and the future. In cause of the negative impact the textile industry has on the environment it is hard not talk about create clothes with out this in consideration. Data for this study where gathered by a practice research of creating clothes inspired of someone else's *slojdprocess*. The method that was used in the study was auto ethnology and write as reflection. This to enable observation and reflection over the own making and recognise small details that before have not been of importance. The survey is conducted and inspired by Nordström, Karlsson and Roslund Svensson and their different ways of working and investigating in their own technology and materials. Inspired from the *material* and the selected *slojdprocess* guidelines were determined. Two different kind of garment were created, one from an old wedding dress and the other, a jacket, was made from new woven fabric. The results show that making garments inspired by someone else's *slojdprocess* can give a bigger focus in the crafting. One way to be inspired of other *slojdprocess* is to find guidelines and create clothes accordingly. Choose fabric regarding these guidelines and then follow them thru the process. This will result in many question, but in the same time a bigger focus in the crafting because every step of the process is very important. Nordström, Karlsson and Roslund Svensson did all find inspiration in some kind of recycling, Nordström through the material, Karlsson in form of inspiration of an old door and Roslund Svensson in a solid form, more specifically an old branch. The respect and reverence for the old object, its story and the craft is a connection to the history. Just a few generations back clothes where repaired and remake a case they where broken or torn. The research has shown that if clothes were created in a similar way as in this study, it would be an increase for the environment.

Title in original language: Att tälja en klänning eller sy en dörr – en autoetnografisk undersökning av en slöjdprocess.

Language of text: Swedish
Number of pages: 39
Keywords: Recycling, creative, clothes

ISSN 1101-3303
ISRN GU/KUV—17/19—SE

Förord

Bak, fram,
början, slut,
vad är vad?
Tar det aldrig slut?

Nu står det still,
Still, still,
Kramp, kramp,
Kamp,
Våga,
NU
Våga.

Vördnaden kommer igen
som en förväntan
en längtan
att skapa något
vackert
kärleksfullt
förväntan
längtan

Dörren fogas samman
bestämda delar
en helhet

Plocka den hit
och den dit
En bit
två bitar
en dörr
Tre bitar
fyra bitar
ett träd

Ett träd
kan bli en dörr
en dörr kan bli
en jacka.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund.....	1
1.2. Problemformulering.....	1
1.3. Syfte	1
1.4. Frågeställning	2
1.5. Avgränsningar	2
1.5.2. DIY och Craftivism.....	3
1.5.3. Kreativ process.....	3
1.6. Tidigare forskning.....	3
1.6.1. Tälja.....	3
1.6.2. Snickra.....	4
1.6.3. Väva	5
1.6.4. Återbruk	5
1.6.5. Miljö och hållbarhet	6
1.6.6. Hemslöjd och slöjd.....	8
1.6.7. Hantverkare.....	9
1.7. Metod.....	10
1.7.1. Autoetnografi	10
1.7.2. Skriva som reflektion.....	11
1.8. Teoretisk ansats och etiska frågeställningar.....	11
1.8.1. Hantverksvetenskap	11
1.8.2. Etisk frågeställning.....	12
1.9. Begrepp och nyckelord.....	12
1.9.1. Slöjdprocess	12
1.9.2. Kulturarv	13
1.9.3. Tradition.....	13
2. Undersökningsdel.....	14
2.1. Utgångspunkt.....	14
2.1.1. Utvalda riktlinjer och tillvägagångsätt	14
2.1.2. Det vördnadsfulla återbruket.....	15
2.1.3. Process bredvid varandra	16
2.2. Genomförandet.....	17
2.2.1. Dialog med en brudklänning.....	17
2.2.2. Ramverksdörrens delar.....	21
2.3. Resultat.....	24
2.4. Genomförande av metod.....	26
3. Diskussion och slutsats.....	27
3.1. Skapande av kläder	27
3.1.1. Val av undersökning	27
3.1.2. Lokalisering av förhållningssätt.....	27
3.1.3. Uppsatta riktlinjer.....	28
3.1.4. Val av material	28
3.1.5. Vägval i processen	28
3.1.6. Frihet och bestämd väg	28
3.1.7. Närhet till görandet	28
3.2. Kläder och tiden	29
3.2.1. Historia.....	29
3.2.2. Samtiden.....	30
3.2.3. Framtiden	30
3.3 Kläder och hållbarhet	30
3.4 Slutsats.....	32

4. Sammanfattning	33
Referenslista.....	36
Publikationer.....	36
Tidskriftsartiklar	37
Elektroniska källor.....	37
Bilagor	38
Bilaga 1: Bilder	38

1. Inledning

1.1. Bakgrund

När det började närmade sig uppsats och val av ämne skulle formuleras funderade jag mycket, som alla gör, vad jag skulle skriva om. Redan från början av min utbildning på Ledarskap i slöjd och kulturhantverk vid Göteborgs Universitet har jag varit fascinerad av den inriktning i hantverksvetenskap som sker på akademisk nivå. Med min bakgrund som högskolestudent på textilläroret utbildningen är hantverksvetenskapen något nytt som jag tycker är väldigt viktigt. Att visa på hantverkskunskapen som något mer än enbart praktisk kunskap, något jag hållit med om hela livet. När jag funderade kring mina egna kunskaper och vad jag besitter för kunskap inom hantverk och slöjd så är svaret lätt, att sy kläder. Jag har alltid varit kreativ och skapat, det bästa jag vet är att se något växa fram under händerna. Jag blev förälskad i slöjd och hantverk först under högstadiet då jag insåg att det gick att sy mina egna kläder. Sedan dess har jag läst flera olika utbildningar med fokus på mode, konst och kläder, men jag hittade hem först vid min utbildning på Ledarskap i slöjd och kulturhantverk. Här ligger fokus på kulturarv, miljö, hållbarhet, slöjd, hemslöjd och kulturhantverk. Under dess tre år på utbildningen har jag blivit mer förälskad i den hantverk- och slöjddkontexten som finns, och dess innebörd av kulturvård, material och hållbarhet och främst kärlek till görandet. Min väg att skapa kläder utifrån dessa grundstenar har jag dock haft svårt att hitta. Jag har sytt mycket kläder men skulle vilja hitta ett nytt sätt att skapa kläder på ett mer slöjdande tillvägagångssätt.

1.2. Problemformulering

Inom slöjd- och hantverksvärlden idag finns kläderna alltid närvarande, i folkdräkter, medeltidsdräkter och stickade tröjor. Kläderna finns ju ständigt där, men inte i någon praktik eller i form av redskap hur en process i att skapa kläder skulle kunna se ut. Ur ett kulturvårdande perspektiv är kläder del av vår historia, speciellt om det handlar om äldre plagg som bär på en historia från tidigare ägare. Kulturvård handlar om att på ett hållbart sätt bruka de tillgångar och arv vi fått. Jag tar i denna uppsats avstamp i tre olika slöjdtekniker som jag känner till och som är traditionella hantverkstekniker, vävning, täljning och snickeri, för att se var jag hamnar utifrån dess *slöjdprocesser*.

1.3. Syfte

Syftet med uppsatsen är att hitta en ingång till att skapa kläder i en slöjd- och hantverkskontext. Slöjden och hantverket i dag har en tydlig bakåt förankring både i tekniker och intag av inspiration, där även återbruk finns med som en viktig grundpelare. Men det finns även en framåt aspekt, vikten av ett hållbart samhälle där nya tekniker och kunskaper sammanflätas med det gamla och traditionella. Syftet med är

att hitta en väg att skapa kläder utifrån andras undersökande och tillvägagångssätt. Genom följa någon annans *slöjdprocess* hitta ett tillvägagångssätt att skapa kläder utifrån den hantverk- och slöjddkontext som finns. Detta innebär även att knyta det bakåt i tiden och relationen till kläder och att se framåt för att se hur det går att skapa kläder på ett hållbart sätt då vi i dagens samhälle konsumerar ofantliga mängder kläder, vilket inte är hållbart för miljö och människor. Syftet är att hitta ett tillvägagångssätt att skapa kläder utifrån någon annans slöjdteknik, och på samma sätt se var i hantverket och slöjden kläderna passar in.

1.4. Frågeställning

- Hur kan en *slöjdprocess* se ut om den inspireras av en annan undersökning?

Skapande av kläder idag är svårt att göra utan att bli påmind om den negativa miljöpåverkan textilindustrin har på miljö och människa. Slöjd och hantverk har en lång tradition med ett tankesätt där materialet och att ta vara på de resurser som finns är central. Historiskt sett har även slöjden en annorlunda syn på textil och kläder än vi har idag, som är relevant ur ett miljö- och resursperspektiv. Därför har två andra frågor också varit viktiga under arbetes gång. Hur undersökningen kan kopplas till vår historia, samtid och framtid i en slöjd- och hantverkskontext. Och vilken betydelse dessa resultat kan ha utifrån hållbarhet, miljö och konsumtion.

1.5. Avgränsningar

Undersökningen utgår och inspireras av Nordström, Karlsson och Roslund Svensson och deras olika sätt att arbeta och undersöka i sin egen teknik och material. Valet att enbart arbeta utifrån dessa har varit att det annars blir ett för stort intagningsområde. Möjligheten att utgå från andra handböcker och undersökningar fanns men syftet vara att följa några enstaka *slöjdprocesser* för att se om det gick att skapa kläder utifrån dem. Annars riskerades arbetet att bli för stort och att tillvägagångssätt och riktlinjer skulle vara svåra att urskilja i en stor mängd data. Det textila material och produkter i uppsatsens undersökning valdes även dem utifrån Nordström, Karlsson och Roslund Svensson. Tidsramen på två veckor av sömnad gjorde att enbart två plagg utformades utifrån två olika *slöjdprocesser*, inspirerade av främst av Karlsson och Roslund Svensson. Roslund Svensson och Karlsson har en tydlig process som är enkel att plocka ut riktlinjer som sedan kan följas i en egen *slöjdprocess*, Nordström finns ständigt med som en övergripande faktor med riktlinjer och tankar. Detta beskrivs tydligare i *Undersökningsdelen* Valet av det textila materialet och dess formgivning beskrivs djupare i undersökningens genomförande del.

Hädan efter kommer dessa tre benämnas som *Nordström, Karlsson och Roslund Svensson* eller *materialet*. Detta på grund av att de har olika titlar och sysselsättningar. Karlsson är lärare och snickare vid Institutionen vid Kulturvård vid Göteborgs Universitet, Nordström är textil konstnär och Roslund Svensson är grundaren av

*Skapismen*¹ (Almevik, Höglund & Winbladh 2014 s. 135, Nordström 2016 s.21, Hofsten 2015) Rolsund Svensson skriver följande om *Skapismen*:

”Så som namnet *Skapismen* antyder, så är det början till en -ism, prövande och pågående formuleringar med mål att bilda en egen konstnärlig ram. *Skapismen* rör sig på gränsen mellan konst, slöjd och hantverk. Det egengörande skapandet utgör grunden; att med råmaterial, minimalt kapital och enkla verktyg uttrycka sig. Med ett ”e” framför blir det eskapismen vilket ytterligare är en dimension på det omfattande och avskärmande skapandet, när en reducerar omvärldens intryck och fullständigt befinner sig i skaparprocessen.”

1.5.2. DIY och Craftivism

DIY och Craftivism har idag tydliga kopplingar till slöjd och hemslöjd. Även om dessa två begrepp också är fristående och har olika innehåll, DIY har sin tydlighet i att göra saker för hand istället för att köpa, oavsett om det är en produkt eller en tjänst. Craftivism har en tydlig politisk agenda som ger sig till känna genom handarbete (Åhlvik & von Busch 2009). Begreppen kommer att nämnas men inte i en djupare mening.

1.5.3. Kreativ process

Som *Teoretisk ansats* har enbart *Hantverkvvetenskap* används. En Kreativ process har valts bort för att på ett tydligare sätt kunna följa den process som finns inom hantverksvetenskapen.

1.6. Tidigare forskning

I detta stycke presentera först det *material*, bestående av tre uppsatser, som den autoetnografiska undersökningen i denna uppsats är inspirerad av. Därefter redovisas annan litteratur och forskning som kopplar skapandet av kläder framåt och bakåt i tiden i en slöjd- och hantverkskontext.

1.6.1. Tälja

Uppsatsen *Dialogen mellan hantverkare och material* undersöker vad som sker mellan hantverkaren och materialet i en I, Rolsund Svensson lyfter dess samspel och tittar på vem och vad som styr processen (Rolsund Svensson 2013).

Rolsund Svensson lägger allt i själva mötet mellan hantverkare och materialet och låter material, det vill säga träbiten, och dess form styra genom att undersöka material, färg

---

¹ Ulrika Rolsund Svensson, *Skapismen*. Telefonmeddelande den 15 maj 2017.

och struktur. På detta sätt måste hantverkaren släppa taget helt och hållet, något som inte alltid är lätt. Roslund Svensson uttrycker själv att hon saknar tryggheten med att ”hålla en snickeriritning i handen” (Roslund Svensson 2013, s.23).

Roslund Svensson är öppen för det material hon hittar, hon inväntar materialet och är mottaglig för vad det inspirerat henne till, istället för att bestämma vad som ska formas och skapas så jobbar hon ett sätt ”... där själva situationen är det som leder processen framåt.” (Roslund Svensson 2013, s. 11). Hon tar ett befintligt material, en fast form och förändrar och förädlar den. Hon skriver så här om mötet:

”Jag fann en pinne, plockade upp den och klädde av den barken. Därunder fanns en vacker yta av pågående förruttnelse. Det fanns inget sätt för mig att överträffa detta, så istället lämnade jag ytan orörd. Så väcktes tanken på att försöka framhäva träbitens form, utan allt för stora ingrepp. Att liksom skapa något tillsammans, att vara lyhörd och respektfull mot träet.”

(Roslund Svensson 2013, s.21)

I stället för att utgå från en ritning med räta vinklar så låter hon träbiten leda. Alltid redo på att ändra riktning beroende på vilka situationer som uppstår. Denna typ av *skaparprocess* är inte statisk fast, Roslund Svensson skissar till en viss del men främst utgår processen ifrån de möten som sker i skogen. Arbetet avslutas i en båt som har en form av en hand där flera av skogens djur färdas. Detta för att hon inte bara mött trämaterial i skogen under hennes arbete utan även räven och rådjuret (Roslund Svensson 2013).

1.6.2. Snickra

I sin Licentiatuppsatsen utforskar Karlsson hur snickeriarbete av en ramverksdörr med karm kan ha utförts. Denna tillverkningsprocess som utreds samt går bakåt i tiden baseras på en historisk omgivning, då ramverksdörrar endast tillverkades med handverktyg. I sin undersökning utgår Karlsson från sina egna erfarenheter som hantverkare tillsammans med skriftliga källor och äldre ramverksdörrar. Främst har han tittat närmare på en av dörrarna som hänger i källaren på Nynäs slott. Den har tydliga spår i virket från tillverkningsprocessen som avslöjar hur tillverkningen gått till. (Karlsson 2014).

”Utifrån min egen kunskap som snickare sammanställs en preliminär operationsplan över de tillverkningsmoment som jag anser bör ingå vid tillverkningen av en ramverksdörr med karm. Med planen som grund söks sådan information som kan fylla ut planen och detaljera tillverkningssättet.”

(Karlsson 2014, s.124)

Karlsson följer som beskrivs ovan. Den visar på en ordning på varje moment som ska göras. *Hantverksförsöket* som utförs är lätt att följa då det finns exakta mått att tillgå med tydliga skisser och en vetskap om vad arbetets resultat i form av en produkt, en dörr med karm. Operationsplan och schema är ständigt närvarande och ger *hantverksförsöket* en strukturerad (Karlsson 2014). Själva *hantverksförsöket* handlar om att utföra hantverket och se hur och om det är möjligt att genomföra. Precision är viktigt i detta arbete, urvalet av material där ”Virket sorteras efter lämplighet till de olika delarna.

Först väljs ämnen till sidostycken eftersom det är de längsta bitarna. Det är önskvärt att ha rakvuxet, radiellt och få kvistar i sidstyckena för att få ett formstabil material.”(Karlsson 2014, s 82). Sin egen hantverkskunnighet är viktigt för Karlsson då det är något han förlitar sig på när varken skriftliga källor eller dörren i källaren kan ge honom de svar han söker. Hantverksförsöket är, som nämns ovan, väl dokumenterat med bilder, skisser, mått och texter, detta så att en annan hantverkare kan följa arbetet och göra en liknande ramverksdörr med karm (Karlsson 2014).

1.6.3. Väva

I *I ritens rum* skapar Nordström sitt eget material genom väven, hon bygger upp den tråd för tråd och undersöker hur det blir i struktur. Nordström har länge arbetat med kyrkliga textilier och i denna undersökning väver hon bårtäcken, ett textilt täcke som läggs på kistan vid begravning. Detta gör att djupa frågor om döden och livet ständigt är närvarande (Nordström 2016).

Vävarna vävs både i handvävstol och i stor maskin, men oavsett hur hon arbetar är det taktila och handens närvaro viktig. Nordström gör själv valda felvävningar i vissa vävar för att få fram mönster. Blir det fel är hon öppen för det och låter felen det vara kvar och vara en del av processen. Som när hon varpat flera meter för kort och varpen måste knytas med nya trådar för att räcka.

”Väven kommer få ett ärr av alla knutar men jag gillar tanken. Jag kommer minnas när fingertopparna stryker över ytan. Vissa samtal sätter sig i ateljéväggarna. Den här gången i väven. Krönikan har fått ärrbildning.”

(Nordström 2016, s. 87)

I Nordströms *reflexiva process* finns ett tydligt slut, i ett fall ska det bli 300 bårtäcken till sjukhus som ska användas till spädbarn. Men även om målet är tydligt är inte vägen dit det, hon funderar ofta på om det kommer att gå, om väven kommer krympa tillräckligt i tvätten eller inte och om uttrycket kommer bli rätt. Allt är ett undersökande och ett testande för att komma framåt (Nordström 2016).

Nordström har en stor vördnad för det material hon skapar, kanske både på grund av vad ändamålet är till för. När avslutet ska ske väljer hon trådar som hon fått av andra, återbruk, då hon vet vilka som har haft dem innan (Nordström 2016).

Hon reflekterar själv över sin metod:

”Materialet i sig försätter den som arbetar i ett undersökande modus, på materialets villkor. Görandet leder tanken eller så kan det motsatta råda, tanken leder in i görandet, det finns hela tiden en växelverkan. Det är som att ha en korrespondens med materialet, i mitt fall tråden.”

(Nordström 2016, s. 137-138)

1.6.4 Återbruk

Varför vi idag inte vill slänga textilier, är en fråga som undersöks i *Textilt återbruk – om materiellt och kulturellt slitage*. Palmesköld går på djupet in på textilt återbruk och hur

vår relation ser ut till kläder och hemtextilier främst i koppling till second hand-butiker och dess kunder. Återbruk grundar sig i ett synsätt att det är viktigt att använda det material som finns tillgänglig, detta är ett sätt att leva som fanns långt innan konsumtionssamhället tog vid och då var det omöjligt rent ekonomiskt att konsumera nya saker på grund av att något blivit lite slitet (Palmsköld 2013). Palmsköld har i sin undersökning låtit människor svara på frågor kring textil och återbruk. Det är tydligt att återbruk är något som inte ligger många generationer bort, men en kunskap vi idag inte har för att det är enklare att köpa nytt. Textilier i alla dess slag är något som ofta betyder mycket för dess ägare och som är svårt att slänga ”...det känns att slänga ett funktionsdugligt plagg eller ett trasigt lakan utan att försöka hitta en användning för det.”(Palmsköld 2013 s. 111). Det krävs kunskap för att kunna återbruka och sy om kläder. Dels rent materiellt, att kunna se vad som är av god kvalitet och värd att sys om, men även hur sömnaden ska ske och vad som är möjligt (Palmsköld 2013 s. 114).

Återbruk är att använda ett material som redan finns och göra om det på något sätt.

Palmsköld lyfter just detta att det finns tillfällen då vi vill känna närhet och samhörighet och där återbruket knyter oss samman. Detta är tydligt i just Nordströms val då hennes vördnad och respekt för dessa små täcken är så stor, hon vill ge varje täcke en unik prägel med trådar som betyder någonting (Nordström 2016).

Ett synsätt som passar in på Karlssons sätt att titta på ramverksdörren är som Palmsköld skriver: ”Med bibehållen respekt för hantverkskunnandet, tiden och mödan som ligger bakom varje föremål, strävar man efter att göra små förändringar.”(Palmsköld s.99). Karlsson utgår en gammal ramverksdörr och är medveten om det arbete som ligger bakom (Karlsson 2014). Det kreativa återbruket är något Roslund Svensson använder sig av i sitt sökande efter den rätta träbiten i skogen. Hon tittar på den form och material som biten har och ser potentialen i vad den skulle kunna bli. Detta sätt går också att se på textilier menar Palmsköld, att se förbi den form och funktion som varit, och att se något annat det kan bli (Palmsköld 2013). Några av de som svarat på frågorna sparar kläder som är gjorda av textilier som är handgjorda eller handsydda. Detta ger en tydlig känsla av respekt för materialet. De fanns också de som under 90-talet redan när de köpte nya kläder reflekterade och planerade över vad det nya plagget kunde tänkas bli när det var utslitet, hur det skulle kunna sys om. Tyg är till glädje mins 4 gånger, vid inköp, vid sömnad, när det används och återbruk (Palmsköld 2013).

1.6.5. Miljö och hållbarhet

I detta stycke redogörs vad forskningen visar kring dessa begrepp kopplat till kläder. Miljö syftar till hur världen mår, hur vi tar hand om den, det vi lever och bor i. Hållbarhet handlar om att ta vara på naturens resurser, genom använda det material som finns tillgängligt eller skapa nya material utan att slita på miljön och som är av god kvalitet och på så vis förhoppningsvis håller längre.

I examenarbetet *Do Redo – Ett kreativt arbete med fokus på hållbart mode* diskuterar Lindfors hållbart mode med grund i den negativa miljöpåverkan textilier och främst klädkonsumtionen har på vår jord (Lindfors 2016). Jordens befolkning har blivit rikare och konsumerar mer än tidigare. Förutom att detta innebär att vi slänger mer textilier, innebär den konsumtionen att de ny tillverkade kläderna inte håller samma höga kvalitet. Detta för att om plagget går sönder tvingas vi köpa ett nytt och det tjänar textilindustrin

på. Så även om vi konsumerar något som vi vill använda länge är risken stor att det går sönder och vi slänger det. Lindfors menar att det finns andra vägar att gå (Ibid).

”Det kan till exempel handla om att färga en tröja, addera dekorativa funktioner eller alternativt att klädesplagget anpassas individuellt. Det kan även handla om handgjorda och skräddarsydda kostymer eller aftonklänningar, där man till exempel själv får välja tyg. Varor med den typen av kvalitet kommer sannolikt att hållas och underhållas längre, och går ofta i arv från generation till generation. Det här är även ett exempel på slow-fashion, och det finns fler. Redesign är det perfekta uttrycket för slow-fashion. Eftersom varje del av plagget måste vara individuellt utformat och tillverkat från början till slut, skapar det en ny väg för de plagg som vi egentligen tänkt slänga.”

(Lindfors 2016, s.8)

En annan fundering Lindfors har, som är kopplat till både återbruk och hantverk, är att det ett nytillverkat plagg skulle kunna visa exakt vad det har gått igenom för att bli till. Alla steg som har skett, från frö till färdig produkt, och visa all den kunskap som krävs. Detta skulle i sin tur kunna ge en större förståelse och medvetenhet hos konsumenten som kan återställa respekten för materialet och plagget. Då kan vördnaden återställas och kanske kan vi börja vårda och laga våra kläder igen (Lindfors, 2016).

Sveriges konsumenter har ett initiativ som heter *Stilmedveten* som vill inspirera till en mer hållbar modekonsumtion. På *Stilmedvetens* hemsida står det så följande:

”Vi handlar mer och mer kläder. De senaste 30 åren har svenskarnas textilkonsumtion nästan fördubblats. Nästan alla våra kläder tillverkas i låglöneländer och oftast går det åt mängder med kemikalier och en massa vatten. De som odlar bomullen och syr kläderna har ofta dåliga villkor och löner, och transporterna är långa. Därför borde vi tänka lite mer på hur vi handlar kläder, tycker vi. Det kan dessutom vara ännu roligare än att shoppa nytt.”

(Stilmedveten u.å)

Stilmedveten vill inspirera till bättre konsumtion för människor och miljö. Detta genom att visa på de dåliga förhållanden de som tillverkar kläderna oftast har. I vissa fall betalas arbetare med en minimilön som inte täcker de behov en människa har, dessutom utsätts de i vissa fall för kemikalier i sitt arbete som ger negativa konsekvenser i långa loppet. *Stilmedveten* pekar också på hur miljön påverkas av vad för material som odlas och tillverkas idag (Stilmedveten u.å.). Bomull exempelvis kräver extrema mängder vatten och gör jorden svårsådd efter några säsonger, vilket försvårar arbetslivet för de bönder som odlar jorden (Bertilsson & Fall 2008). Andra material som är kemikaliskt framställda släpper ifrån sig plastpartiklar som riskerar att kommer ut i havet och ätas upp av plankton, som i sin tur äts upp av större fiskar och tillslut kan hamna på en tallrik (Stilmedveten u.å.).

De förslag *Stilmedveten* har för en bättre modekonsumtion är först och främst att konsumera mindre och smartare, få utvalda plagg som är av god kvalitet och som håller länge. Att sy om de plagg som redan finns i garderoben, antingen till nya plagg eller till andra saker, byta kläder med varandra och köpa plagg på second hand då ”Hela 97 procent energi sparas jämfört med att köpa ett nytt plagg när du köper begagnat.”(Stilmedveten u.å.)

Åhlvik & von Busch menar att vi idag inte lagar de plagg som går sönder då det är enklare att köpa nytt. Vi ska konsumera säger samhället, ”konsumera oss ur krisen” (Åhlvik & von Busch 2009 s.23). De produkter som tillverkas idag för vår konsumtion har en kortare livslängd och det gör att vi konsumerar efter kanske två säsonger då tröjan blivit utsliten (Ibid).

I *The Craftman* skriver Richard Sennett kort om material och hantverkare där han uttrycker att det inte går att skapa hantverk av god kvalitet utan bra material. All god kvalitet bygger på att välja rätt material (Sennett 2008 s.120)

För 60 år sedan lagades och lappades trasiga kläderna i stället för att slängas. Idag handlar vi nytt istället för att laga och det vi handlar har ingen hög kvalitet (Lindén Ivarsson 2008 s. 106). Tittar vi bakåt på de kläder som fortfarande finns bevarade ser vi de fina kläderna. Kläder som burits av kungar och hovfolk. Kläder från en vanlig människa finns inte mycket kvar av, detta på grund av att dessa kläder har används om och om igen. De har lagats, sytts om och slutligen kanske hamnat i en tras matta, återanvändning var nödvändigt. Lindén tar upp en egen observation kring hur hennes egen mamma ser på att handla second hand och använda sig av återbruk. Att det är något fult, som fattiga gör (Lindén Ivarsson s.107). Till skillnad från Lindéns dotter som blivit inspirerad av den nya mode trend som kommit, delvis genom Bea Szenfeld som använder sig av återbruk. Lindéns dotter har själv börjat gå och handla på second hand för att sy om hemma. Oftast på fri hand, något som författaren själv skulle känna vara jobbigt då hon själv skulle vara rädd för om det inte passade eller blev fel. Fördelen med detta sätta att konsumera kläder är att de äldre plaggen även ofta håller en god kvalitet och då håller längre (Ibid). Även värdet av den historia som finns i plagget lyfts:

”Det var också ett sätt att anknyta till historien. Varje gammalt plagg är en berättelse. Har det tillhört någon man känner, får det en extra laddning.”

(Lindén Ivarsson 2008, s. 107)

1.6.6. Hemslöjd och slöjd

Dessa två begrepp är breda och betyder många olika saker. Begreppen kopplas samman i undersökningen på ett självklart sätt. Det finns delar i begreppen som har betydelse för skapandet av kläder, konsumtion och hållbarhet och återbruk, en slags medvetenhet som har bra grunder att stå på.

Slöjd är ett brett begrepp som kan samlas till ett sätt att tänka och handla, där återbruk är en central del av det. Att slöjda något ger slöjdaren en överblick över alla de delar som produkten innehåller, hela processen ligger i slöjdaren händer, det innebär även att slöjda då ger en ingång både i ekologiskt och hållbart ur en miljö vinkel. Att kunna ha hel kontroll på det som skapas, göra medvetna val i fråga om miljö och hållbarhet (Åhlvik & von Busch 2009 s.111).

Anneli Palmsköld skriver i *Begreppet Hemslöjd* om innebörden av hemslöjd. Palmsköld tar dels upp att det är det handlar om både nutid och tradition bakåt i tiden. Slöjdaren, den som utför hemslöjden, är en viktig variabel i det hela, som sätter sin egen prägel på

objektet och gör det unikt (Palmsköld 2012. S. 13). ”...idag är hemslöjden istället ”glocal” (lokalt förankrad i en global värld), social, meditativ, historiskt till sin karaktär, hantverksskicklig och ekologisk.” Palmsköld citerar Charlotte Hyllén Cavallius som beskriver hemslöjden ”...som näring, ting, kulturarv, tradition, varumärke, social rörelse och produktionsprocess.” (Palmsköld 2012, s. 17).

Men det har inte alltid varit så att nutiden varit en del av hemslöjden. 1911 fick Märta Måås – Fjetterström, chef för Malmö hus läns hemslöjdsförening, sparken då hennes textila verk ansågs vara för moderna. Idag har hemslöjden tagits upp av *DIY* och *Craftivism* och på så sett gjort den vardaglig och enkel att få tillgång till via ainet och olika sociala medier (Palmsköld 2012). Clara Åhlvik och Otto von Busch skriver i *Handarbete för en bättre värld* om hemslöjden att de grunder som hemslöjden har och har haft med material och hållbarhetstänk och att de är bra och aktuella i dagen samhälle. Och att det nu även öppnas upp till nutiden och att allt inte alltid måste vara rätt och som det har varit. Att detta har positiv inverkan som öppnar upp hemslöjden för nutiden och ger en känsla av att allting inte måste vara som det alltid har varit. Detta exempelvis i fråga om material och teknik. Det kan annars ge en känsla av förlamande och utanförskap om inte alla är välkomna (Åhlvik & von Busch 2009 s. 16).

1.6.7. Hantverkare

Sennett tar upp sociologen C. Wright Mills ansats till att beskriva karaktären hos en hantverkare. Att arbetet i sig är belöningen, att varje dags arbete är i kontakt med slutmålet och att det ger en frihet att själv kunna bestämma över nästa steg och lära sig nya saker, men det är viktigt att komma ihåg att skapa tar tid, måste få ta tid, det ger plats åt reflektion (Sennett 2008 s. 27 & 295). Sennett menar att en hantverkare drivs av nyfikenhet, vilket kan vara till för del då han talar om två olika motstånd som en hantverkare kommer att stöta på. Dels är det de oväntade händelserna, när en oväntad gren dyker upp i ämnet och behöver arbeta sig vidare grenen till trots. Ett annat motstånd är då hantverkaren av eget val börjar om från början för att resultatet inte blev bra nog. Färgen tas av från en tavla eller nytt ämne huggs ut. (Sennett 2012 s. 15).

”The argument I’ve presented in this book is that craft of making physical things provides insight into the techniques of experience that can shape our dealings with others.”

(Sennett 2012, s. 289)

Dessa motstånd och problem som hantverkare kan göra att vi söker oss till varandra för hjälp. Och även kan förstå varandras skapande utifrån oss själva. Sennett använder sig av det engelska ordet *craftman* och är tydlig med att detta inte enbart menas en hantverkare som jobbar med timmer eller en krukmakare. Utan att de har en spännvidd över områden då människor är duktiga och kan mycket, för Sennett kan även en förälder och en läkare var lika mycket en *craftman* som en krukmakare (Sennett 2012 s. 290).

En hantverkare besitter en handlingsburen kunskap som både är personlig men även kollektiv. Kunskapen gör att en hantverkare kan göra saker i praktik, kunskapen kommer dels från sin egen utförande och övande, men också från ett större sammanhang där hantverkare lär sig av varandra och kan utbyta kunskap (Almevik 2014 s. 14). Idag kan det vara svårt att skaffa sig en stor kunskap inom vissa hantverk och på så sätt få

den djupa kunskap som anses vara legitim. Detta för att det är svårt att få den mängden av erfarenhet (Almevik 2014 s.16).

Otto von Busch skriver att ”Hantverket har betonat sin roll som genuint, personligt, kreativt och innerligt.”(von Busch 2009 s. 32). Dagens hantverkare och slöjdare utnyttjar all den teknik som finns genom att arbeta både illustrativt och redigera bilder och mönster. Även om passionen för själva görandet och den fysiska produkten är den samma, eftersom det tillslut ger just en produkt i fysisk form (von Busch 2009 s.33-34).

1.7. Metod

I detta avsnitt kommer de metoder som används i undersökningen att redogöras. Undersökningen utgår ifrån autoetnografi och skrivande som reflektion. Detta för att det ger möjlighet att observera den egna processen, samtidigt som en blick utåt på dagen samhälle, tradition och normer finns med. För dokumentation har skisser, fotografier och videoupptagning används. Under hela processen har skrivande funnits med som en viktig del. Reflektioner, frågor och vad som sket har antecknats. Detta för att i resultatet av undersökningen kunna se på processen med andra ögon.

1.7.1. Autoetnografi

Med autoetnografi används egna erfarenheter för att engagera jaget och konfronterar spänningen mellan insidans- och utsidansperspektiv och sociala regler. Under arbetet med autoetnografi ser autoetnografen till sin egen identitet, sina egna tankar, känslor och erfarenheter (Adams, Holman Jones & Ellis 2015). Men även utåt på vårt samhälle och den kultur autoetnografen lever i, och de normer som finns. Det är den egna kunskap som ligger i grund för den undersökning som görs. Processen illustreras för att på så sett kunna förstås det som sker. Autoetnografi är även ett sätt att utmana kulturella praktiker, påstående och ifrågasätta samhället. (Ibid). Under processens gång intervjuar och observerar autoetnografen sig själv (Ehn 2014).

”Men om man i detalj beskriver vad som sker, till exempel när man observerar sig själv som snickare, så visar det sig hända mycket mer än man annars är medveten om.

Syftet med autoetnografi är att hitta oväntade infallsvinklar och att lämna invanda idéer om hur saker och ting är. Knepet är att stanna upp vid detaljer som annars förbises därför att de är så obetydliga. Ingenting tas för givet. Den här metoden borde därför vara högst användbar för hantverksforskarna, som ju studerar sin egen praktik.”

(Ehn 2014, s. 33)

Oftast är det inte förrän efter själva observationen som resultatet syns. Då träder den nya kunskap och infallsvinklar som skett under undersökningen fram, innan dess i själva arbetet främst kaotiskt och i en enda röra (Ibid). Som syns i citatet ovanför kommer ofta små detaljer som annars inte observeras fram under en autoetnografiobservation av sig själv fram. Dessa kan vara kopplade till våra sinnen, vilka i ett annat fall som inte grundar sig i en hantverk- och slöjd kontext kan verka oviktigt, men för en hantverkare

kan sinnena vara minst lika viktigt som något annat. Hur ett material känns eller doftar kan ibland vara väldigt viktigt för själva resultatet (Ehn 2014 s. 39).

Med denna metod kan upplevelser av *slöjdprocessen* i undersökningen koppla till samhället i stort med tanke på frågeställningarna, hur skapandet av kläder kan kopplas till samtiden, miljö och konsumtion.

1.7.2. Skriva som reflektion

Docenten Maria Hammarén vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm, har utvecklat en metod för skrivande och läsande. Hon menar att den forskning i Sverige som inriktar sig på yrkeskunnighet grundar sig både i praktisk erfarenhet och reflektion (Hammarén 1995). För att kunna tydliggöra sitt egna resonemang och erfarenhetsgrundad kunskap kan skrivande vara en bra metod. Det ger en tydligare bild av vad för kunskap som redan erhålls, vad som kommer till under processens gång och vad för reflektioner som kommer fram utifrån dem. Det kan göra att den som skriver får större tilltro till sin egen kunskap och att de som läser texten känner igen sig och på så sätt kan dess erfarenheter komma upp till ytan (Hammarén 1995). Att skriva och att snickra är inte nödvändigt så olika saker. Att skriva ner det som görs kan vara ett sätt att berätta om det som skett. Och vara till för dem som vill lära sig något, för att kunna skapa något fint, eller berätta om dåliga upplevelser. Men att reflektera och skriva ner det som sker är sätt att få syn på det kunskap som erhålls, att forma kunskapen till ord och meningar. Båda att skriva och snickra kräver igenomtänkta resonemang och lösningar som liknar varandra (Ehn 2012 & Ehn 2014 s. 37).

Undersökningen i denna uppsats handlar om vad som händer och hur ett skapande av kläder kan se ut utifrån någon annans *slöjdprocess* och teknik. Det egna praktiska undersökandet sker främst genom att se på vad som gör och sker och sedan skriva ner det. Inför varje undersöknings del har tankar och planer för arbetets gång skrivits ner. Sedan har skrivandet skett kontinuerligt under arbetets gång, men främst har det skett när problem har dykt upp och när frågor behövt ställas.

1.8. Teoretisk ansats och etiska frågeställningar

1.8.1. Hantverksvetenskap

Hantverksvetenskap är ett begrepp inom akademien som är grundat på en särskild satsning på hantverk i en forskarutbildning av hantverksdoktorander på Institutionen för kulturvård sedan 2007. För att ge en mer rättvis bild av hantverket, hitta äldre hantverkstekniker som gått förlorat, lära dem för att sedan kunna lära ut dem och att lära sig dokumentera och reflektera över sitt görande (Hantverkslaboratoriet 2010). Detta kan ge att hantverkare själva får makt över att påverka sin egen position, att hantverkare kan utbilda varandra och själva utforska hantverkets teori och praktik (Almevik, Bergström & Löfgren 2011).

”Hantverksforskningens frågeställningar handlar om hur praktiska erfarenheter kan fördjupa förståelsen av vår historia och glömda kunskapstraditioner.”

(Hantverkslaboratoriet 2010)

Dokumentation sker ”i form av intervjuer, uppteckningar och procedurbeskrivningar i både text och bild. Hantverkslaboratoriet arbetar också med spetskompetens inom film.” (Almevik, Bergström & Löfgren 2011s.17).

1.8.2. Etisk frågeställning

Till grund för den undersökning som sker i denna uppsats ligger *Nordström, Karlsson och Roslund Svenssons* undersökningar. Det som skett är att riktlinjer och tillvägagångssätt för uppsatsens undersökning har satts upp utifrån de andras *slöjdprocess*.

Nordström, Karlsson och Roslund Svenssons material har behandlas respektfullt och så rättvist som möjligt. Detta för att ingen av de ovan nämnda ska känna sig missförstådd eller att de blivit representerade på ett sätt de inte känner igen sig i.

1.9. Begrepp och nyckelord

I detta stycke behandlas vissa av de begrepp och nyckelord som kommer användas i denna uppsats. Dessa finns med för att sätta undersökning att skapa kläder ska kopplas till en slöjd- och hantverks kontext.

1.9.1. Slöjdprocess

Nordström, Karlsson och Roslund Svensson utgår ifrån olika begrepp för att beskriva och tala om sitt eget undersökande i sina uppsatser.

Roslund Svensson använder sig av tre olika begrepp: *skaparprocess*, *hantverksprocess* och *hantverksprocedur*. *Skaparprocess* syftar till en process då människan styr, lika så *hantverksprocess* men då syftas även på rutin. *Hantverksprocedur* är då människan och materialet skapar en produkt tillsammans (Roslund Svensson 2013 s. 18)

Karlsson använder sig av begreppet *hantverksförsök* i sitt undersökande och syftar då till undersökandet av ett hantverk genom att utföra det (Karlsson 2014 s. 76).

Nordström är en konstnär som forskar i, om och genom textil och detta sker genom en *reflexiv process* där sysselsättningen ständigt förändras och skiftar (Nordström 2016 s.21).

I denna uppsats kommer *slöjdprocess* användas i stället för alla de ovanstående begreppen. Detta för att *slöjdprocess* inkluderar alla de tekniker som *Nordström, Karlsson och Roslund Svensson* använder sig av, snickeri, vävning och täljning.

Slöjdprocess är även något som min egen undersökning kommer benämnas som, vilket även fyller sin funktion i den slöjd- och hantverkkontext som eftersträvas.

1.9.2. Kulturarv

Anneli Palmsköld lyfter kulturarv i samband med hemslöjd och det immateriella kulturarvet som handlar om den handlingsburen kunskapen. En kunskap som handlar om tillverkning av slöjdade föremål och hantverk. Innefattar själva tekniken men även mönster, material och former (Palmsköld 2012:a s.18).

“The term cultural heritage encompasses several main categories of heritage:

Cultural heritage

Tangible cultural heritage:

- movable cultural heritage (paintings, sculptures, coins, manuscripts)
- immovable cultural heritage (monuments, archaeological sites, and so on)
- underwater cultural heritage (shipwrecks, underwater ruins and cities)

Intangible cultural heritage:

- oral traditions, performing arts, rituals.”

(Unesco 2017)

2003 utökades UNESCOs definition av vad ett kulturarv är. Tidigare syftades det enbart till materiella ting, som syns ovan, men nu även riter, danser och hantverkskunskap (Unesco 2017).

1.9.3. Tradition

I *Hantverkare emellan* lyfts tradition av Gunnar Almevik

“En tradition brukar förklaras som ett handlingsmönster eller tankesätt som överförs från generation till generation och därigenom fortlever. En tradition är levande, även om traditionella hantverkskunskaper ofta benämner någonting ovanligt som endast ett fåtal personer upprätthåller i praktiken.”

(Almevik 2014, s.10)

Vi utgår ständigt från traditioner, även om en tradition inte är ständig och bestående utan forms om av nya generationer och av samtiden. När det kommer till tradition och hantverk så kan vi vilja bevara traditionellthantverk och för att få dessa att överleva behövs de formas och användas i samtiden (Almevik 2014 s. 26).

2. Undersökningsdel

2.1. Utgångspunkt

Den första delen i undersökningen är att utgå från *Nordström, Karlsson och Roslund Svensson* och inspireras av deras resonemang och hitta de tillvägagångssätt som kan stödja den kommande undersökningen och *slöjdprocessen*.

2.1.1. Utvalda riktlinjer och tillvägagångssätt

För att tydliggöra för mig själv vad i varje *slöjdprocess* som jag ska förhålla mig till och utgå ifrån har ord och begrepp plockats ut som representerar varje material och dess *slöjdprocess*. Detta gör också att jag tydligt kan se i efterhand om riktlinjerna följts.

Jag började titta på vad för tillvägagångssätt jag kunde hitta i varje process. I Norström fastnade jag för hennes vördnad för materialet och hennes öppenhet för misstag. Dessa tillvägagångssätt grundade sedan de riktlinjer jag valde ut. Nordströms anda av undersökande där hon ställer mycket frågor och funderingar kring sitt eget görande, den nyfikenhet hon har frö både materialet men även människor och på samma sätt är välkomnande för det som sker, den textila kontexten är med som en inramning.

Roslund Svensson ovisshet om målet och arbetet med den fasta form tyckte jag viktiga delar att ha som tillvägagångssätt. Den fasta formen fick vara med även i riktlinjerna för att den är så stark och spännande att arbeta utifrån, Roslund Svenssons öppenhet och dialog med materialet är även en spännande del att ta med. De delar som valdes till tillvägagångssätt från Karlsson blev operationsschema och material, operationsschemat för strukturens skull och material för att det är en viktig del. Riktlinjerna som valdes ut var strukturen, att följa ett schema som har struktur, de färdiga delarna som ska fogas samman och återigen materialet.

Figur 1 visar hur jag lade upp mitt arbete. Jag utgick från Norströms riktlinjer som något övergripande, där Nordströms alltid är närvarande. Nordström är den svarta linjen med riktlinjerna: Undersökande, textil, välkomnande, nyfikenhet. Inom Nordströms ram står Karlsson och Roslund Svensson för sig själva, Karlsson med en mörkgrå linje där riktlinjerna är: Struktur, färdiga delar, material, som har lett till resultatet *Ramverksdörrens delar*. Roslund Svensson har en ljusgrå linje med riktlinjerna: Fast form, dialog och öppenhet. Som gett resultatet *Dialog med en brudklänning*.

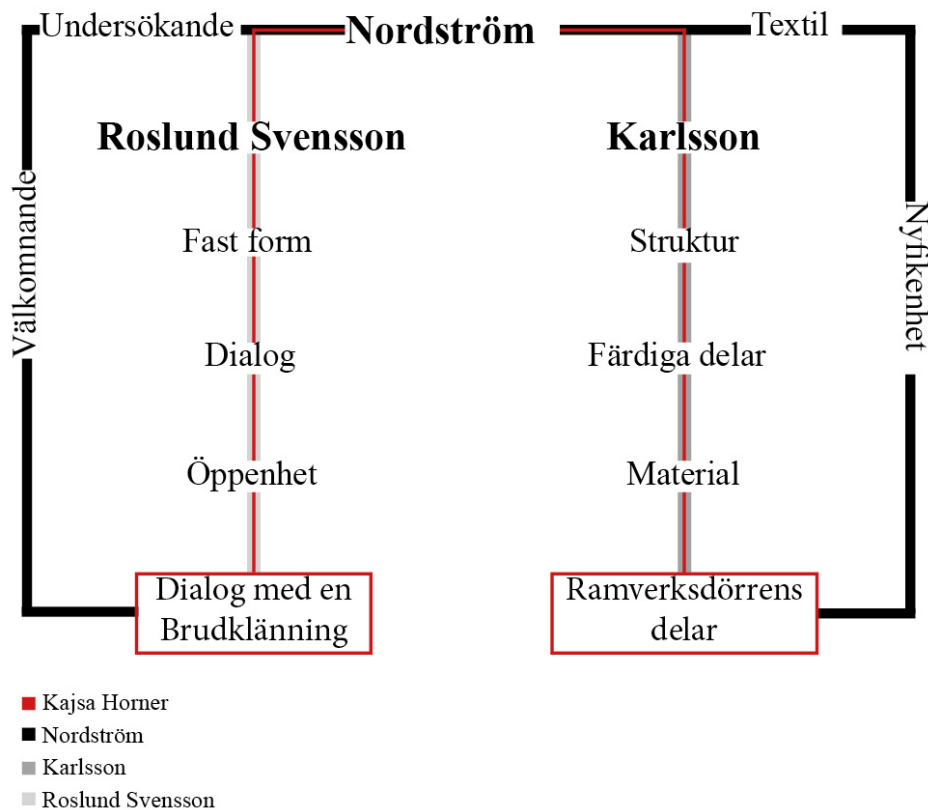

Fig. 1. Vägval. Den röda tråden visar vägen fram omsluten av det grå.

2.1.2. Det vördnadsfulla återbruket

Som nämnts redan finns det i Nordströms *reflexiva process* en stor vördnad för det material hon skapar. I avsluten av de 300 bårtäckena till sjukhusen använder hon sig av trådar som sys fast runt om kanterna på täckena. Alla dessa trådar har någon form av betydelse för Nordström, vissa av dem har hon fått av vänner och de är av bästa kvalitet med ursprung från olika hörn på jorden (Nordström 2016). I ett av de första bårtäckena Nordström gjorde så återanvände hon trådar av ett gammalt täcke när hon vävde det nya. I båda dessa tillfällen finns återbruk med och fyller en symbolisk funktion (Nordström 2016).

Roslund Svensson söker material i skogen som hon sedan låter styra och inte tar bort delar från utan istället utnyttjar och förädlar träbiten (Roslund Svensson 2013). Detta kan ses som ett återbruk då hon tar ett redan existerande föremål och förändrar det, återanvänder det.

Även Karlsson kan tänkas använda sig av återbruk. Fast inte i forma av material då allt material Karlsson använder är nytt och färskt och i själva görandet finns inte något återbruk med. Men han startar dock ett slags återbruk då han utgår från den gamla ramverksdörren i källaren på Nynäs Slott. Här finns tydliga ritsmärken kvar och han utgår främst från denna dörr i sitt arbete. Denna dörr är en av få dörrar av denna typ som finns kvar där enbart handverktyg har fått ta genom hela processen (Karlsson 2014).

2.1.3. Process bredvid varandra

Materialet är viktigt, oavsett om det är som för Roslund Svensson där materialet styr och hon står öppen för vad det ger (Roslund Svensson 2013), eller Karlsson där materialet måste väljas varsamt och behöver vara exakt (Karlsson 2014). Nordström skapar sitt eget material genom *reflexiv process* och funderingar, där det som sker får ske och fel behöver inte vara dåliga, men även Nordström är materialet viktigt, vilket syns tydligt i slutet när hon kantar filtarna med trådar hon fått från olika håll (Nordström 2016).

Karlsson har en tydlig bild av vad hans *hantverksförsök* ska leda till och ett tydligt schema på vägen dit som visar steg för steg vad som ska göras (Karlsson 2014). Nordström har också en tydlig bild av vad produkten ska vara när den är klar och hur många det ska vara. Men på ett sätt delar Karlsson och Nordström processen då den är planerad, Det är inget Nordström själv nämner, men en väv har olika steg som följer varandra, liksom Karlsson följer sitt operationsschema, en väg de inte kan frångå (Karlsson 2014 & Nordström 2016).

Nordström uttrycker sig om sin uppsats: ”I varje moment finns utrymme att under arbetets gång ändra, pröva, förfina, det finns utrymme för impulser – och risktagande.”(Nordström 2016, s. 138). Hon välkomnar de situationer som sker och följer med dem (Nordström 2016). Roslund Svenssons process skiljer sig markant från Karlssons. Hon vet inte var hon ska, utan det material som Roslund Svensson hittar i skogen får leda vägen (Roslund Svensson 2013). Materialets form och uttryck används och förädlas i stället som Karlsson arbetar i sitt *hantverksförsök*, förändras materialet till raka kanter där uttryck, fel och misstag inte får plats. (Roslund Svensson 2013 & Karlsson 2014). Som nämnts ovan har Nordström en ovanlig vördnad och respekt för materialet som hon skapar i sitt undersökande, det hela kan i dess kyrkliga kontext nästan kännas som en religiös upplevelse (Nordström 2016) Roslund Svensson talar också om respektfullhet i frågor om sitt material:

”Så väcktes tanken på att försöka framhäva träbitens form, utan allt för stora ingrepp. Att liksom skapa något tillsammans, att vara lyhörd och respektfull mot träet.”

(Roslund Svensson 2013, s.21)

Nordström är vald till detta arbete för att ge en textilkontext. Som Roslund Svensson uttrycker det kan det ibland vara skönt att hålla något bekant i handen. Dessutom har Nordström en vördnad och öppenhet som intresserar mig. Karlsson och Roslund Svensson har en tydligare process, två underökningar i samma material, men helt olika tillvägagångsätt och tekniker. Därför har jag valt att göra två olika plagg som följer Karlsson och Roslund Svensson. Nordström får finnas med som en inramning i det hela. Något som kompletterar, ger stöd och trygghet, samtidigt som det ger en lättsamhet med den öppenhet och nyfikenhet som finns i Nordströms arbete.

2.2. Genomförandet

2.2.1. Dialog med en brudklänning

Fast form

Valet av den fasta formen är min mormors brudklänning. Det var andra gången hon gifte sig, i ett annat land än sitt hemland och hon sydde den själv. Jag kom att tänka på hennes klänning då Nordström talade om att hon tyckte om att väva vita bårtäcken då det kändes så rent och passande i den kyrkliga kontexten. Detta tillsammans med hennes vördnad över materialet fick mig välja mormors brudklänning då jag känner stor vördnad inför den.

Jag vill inte göra som jag är skolad att göra. Självklart kommer jag använda mig av det jag kan, men själva tillvägagångssättet och slöjdprocessen vill jag ska se ut på ett annat sätt, ingen mönsterkonstruktion, inga detaljerade skisser och ingen spegel.

Jag ser framför mig den gren Roslund Svensson hittar i skogen och skapar en hare av. Träbiten har en form som hon utgår ifrån. Brudklänningen har en form som jag får utgå ifrån. Roslund Svensson tar bort lite material, lika så får jag tänka på vilka val jag gör. Jag ska inte sy om klänningen som jag brukar, ”undvika rutin” som Roslund Svensson utgår från. Därför gör jag valet att första gången jag ska ta på mig klänningen för att se hur jag skulle kunna arbeta med den, så filmar jag det i stället för att ställa mig framför spegeln. Jag känner in när jag står där framför kameran, hur klänningen känns. När jag är klar kan jag titta på filmen.

Fig. 2. Den fasta formen. Klänningen är inte sydd efter mig, utan efter min mormor. Kanske är den inte så mycket för stor då mormor var liten, men modellen är inte något jag trivs i. Jag vill göra den till min.

Fig. 3. Känsla. Videotagning av klänning för första gången. Det är stor skillnad på att ses sig i spegeln när en provar än att titta på det i efterhand, videotagningen bygger mer på känsla.

Att bära brudklänningen

Jag tar på mig den som en ska först. Den är lite snäv i axlarna och armarna och jag tycker inte den känns så intressant, därför tar jag på mig den bak och fram. Det känns bättre. Kragen som viks ner är i fram hel och delar sig i bak som en krage. Det sitter en kort dragkedja i bak, vilket nu är mitt fram för mig. Jag snurrar och viker upp klänningen. Känner efter.

När jag tittar på videon stärks mina tankar om att arbeta vidare med den bak och fram. Dragkedjan är ju en nöd att knäcka och jag funderar på att ta bort den, men jag vill inte sy igen hålet som blir, det blir för mycket rutin, och ett hål i en träbit kan inte sys ihop. Parallellt med klänningen har jag haft tankar och funderingar kring Ramverksdörren, och alla dess delar, Karlsson markerar sina delar med en bit av en trekant för att det ska vara enklare att veta vilka delar som ska sitta ihop. Brudklänningens krage delar sig som vanlig skjortkrage brukar göra, vilket ger en känsla av en trekant. Kanske kan hålet bli en trekant som då knyts ihop med Ramverksdörren? Roslund Svensson tar bort vissa av de grenar som finns på träbiten, det kommer jag också göra. Ärmarna är några av dessa grenar som jag kommer ta bort, de var så trånga.

Frågor

Det är inte bara att göra, många frågor snurrar innan jag vågar börja arbetet. Kanske är det bättre ändå att ha den åt rätt håll? Hur mycket ska jag egentligen klippa i den? Hur fel blir det? Kan jag fråga Roslund Svensson?

Kan jag göra en stor trekant i baktill som delar överdelen från kjol och även dela den i fram, men att den sitter samman i sidorna? Dragkedja på kjolen någonstans. Måste skissa i så fall. Men går jag för långt då? Hur går jag annars vidare? I vilket fall som

helst ska jag ta in ärmarna ännu mera. Jag vill ju även att det ska vara en klänning jag tycker om och vill använda, annars är det ju helt meningslöst.

Att våga

Jag klippte i den. Jag klippte trådarna, inslagen och varpen. Delade den nästan mitt itu, några trådar fick vara kvar. Som ett avslut, ett avståndstagande, från vad vet jag inte. En trekant i ryggen dök upp. Jag kommer nog korta den. Det går inte att sy ihop ett hål i en träbit. Nej det går inte, men det går i en tygbit. Jag behåller ändå formen bättre nu. Den raka formen. Ärmarna får också tas bort. Dom vara bara obekväma.

På kvällen tittade jag på den klippta klänningen. Kände att jag gjort fel, kände att jag inte visste hur jag skulle fortsätta. Börja leta efter andra former, i gamla kläder som jag kunde utgå ifrån istället, börja om. Starta om från början med något nytt.

Men då insåg jag att så här gör jag alltid. När jag försöker sy om ett gammalt plagg fastnar jag. Eftersom jag inte redan innan vet hur resultatet kommer bli så stannar jag upp, vågar och kan inte fortsätta. Jag hittar liksom inte vägen.

Att skriva mellan varvet, använda min metod, att vara autoetnolog för en stund märker jag är bra när jag behöver tänka, när det är för mycket frågor. Då kan jag bena ut vad jag som stör, bena ut och se framför mig vad för funderingar jag har, men även att få ut frågorna och lämna dem. Som att ha en dialog med någon, om vad nästa steg ska vara fast jag har det med mig själv i stället, känns bra.

Jag tog en löptur. I skogen kom det till mig. Hur jag skulle gå vidare. Jag vet inte om det var alla stammar som flög förbi, men jag bestämde att jag skulle klippa isär klänningen helt. Och sätta ett band emellan över och underdelen, så det blir en klänning igen. Jag tar nog ändå fram som fram. Tror det blir bäst även om jag hade velat göra det mer komplicerat, men som sagt vill jag använda den.

Men har jag gjort fel med att dela klänningen? Klippa den itu?

Jag tänkte på det Roslund Svensson skrev om att kompromissa med materialet. Detta är en kompromiss tror jag. Jag vill ju hitta ett sätt att kunna använda denna redan existerande form och vilja använda den som plagg. Så jag bestämde mig för att det är en kompromiss som går bra. Som är ok.

Fig. 4. Det är klippt. En viktig del av processen, första vägvalet har gjorts.

Jag syr in överdelen och underdelen, som nu är en kjol. Gör nya insnitt. Funderar vidare på ryggen. Jag bestämmer mig för att följa kragens vinklar i bak så det blir samma på den trekantiga öppningen i bak. Blir lugnare för ögat och känns mer igenomtänkt. Det

går bättre än jag trott med alla insnitt. Jag är inte van att jobba på detta sätt. Brukar jobba utifrån en redan existerande mall/mönster med färdiga insnitt och kurvor. Nu är det att prova på mig själv, forma formen efter mig. Det skrämmer mig på något sätt. Att inte veta hur det kommer bli. Att ta bit för bit och testa mig fram. Mitt kontrollbehov skriker inom mig.

Rutin

Nu äntligen blir insnitten okej, klänningen sitter okej. Ovant att inte ha givna insnitt utan att jag måste forma dem själv. Men nu tar en van process vid, att sy insnitt, sy ihop, sick-sacka och göra infodringar till ärmhålen, trekanten och linningen. Jag drar in skärningen på ärmhålen, blir nog finare så. Jag inser att jag nu jobbar på rutin, har inte filmat på länge. Kanske för att jag vet vad som fungerar i detta läge. Jag kan nåla insnitt

utan spegel och film, lika så dra in ärmhålen, vet vad som fungerar liksom. Men detta inser jag inte förrän dragkedjan redan är i, oj jag måste filma. Dragkedjan, dragkedjor har jag alltid tyckt om, speciellt äldre dragkedjor, de är oftast roligare. Ett roligt hänge eller färg. Jag ärvde en hel låda med dragkedjor av mormor när hon gick bort. Jag letar där. Finns inga vita i lagom längd, men det finns en gul. En gul dragkedja i ton med klänningen, dessutom är den vävd i spetskypert och klänningen i kypert så de passar fint ihop. Mormor skulle sucka åt mig, men jag gillar det. Gammalt med en relation. Vi pratade aldrig om sömnad mormor och jag, vilket är konstigt för hon sydde ofta sina egna kläder. Men kanske var det mer ett måste för henne än för mig. För mig är det något roligt, en ynnest, kanske var det för henne ett måste, kanske var det billigare så.

Fig. 5. Slutet är nära. Rutin har slagit till.

Jag lägger upp klänningen förhand. Ute i solen syr jag stygn för stygn. Nu är den klar, äntligen är *Brudklänningen* klar. Jag är nöjd, processen har varit svårt och mitt kontrollbehov har fått kämpa. Men resultatet är en klänning med berättelser från min mormor som jag kan bära med mig när jag vill.

Fig. 6. Då var det klart. Resultatet är bra, både klänning och processen dit.

2.2.2. Ramverksdörrens delar

Jag väljer att utgå ifrån vissa av de delar som finns med i Karlssons ramverksdörr. Jag väljer dem utifrån funktion men även om jag har en relation till dem. Exempelvis är jag förtjust i tappar efter en snickerikurs då jag gjorde en liten blomsterpall, därför väljer jag att ta med två olika tappar som Karlsson har i sin dörr. En halvtapp och en annan tapp (Fig. 7. A. & B.). Rektanglarna som utgör den största delen av dörren känns som ett måste i plagget (Fig. 7. C.). Den trekant som finns med i snickeri för att utmärka vart delarna ska sitta fascinerar mig, jag vet inte varför, kanske för att det är ett fint och enkelt sätt att märka hur de ska sitta (Fig. 7. D.) Ramverksdörrens karm får jag fundera på. Den känns som ett avslut, som håller ihop det hela, men var den ska vara får vi se (Fig. 7. E.).

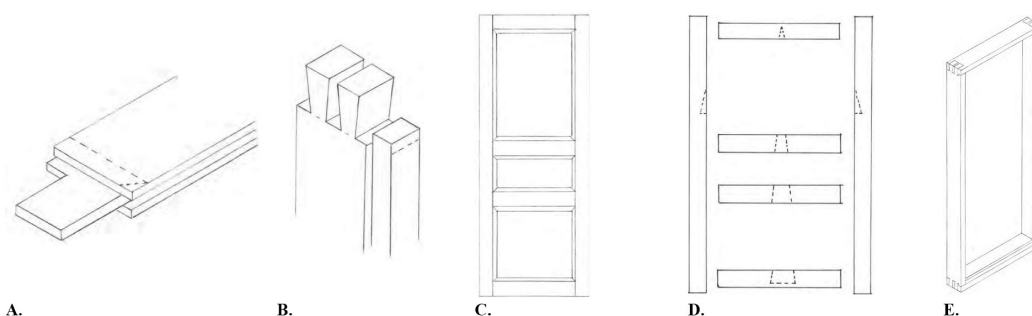

Fig. 7. Alla delar. (Karlsson 2013, A. s. 89, B. s. 55, C. s. 58, D. s.87 & E. s. 46.)

Skissa eller inte skissa

På tåget skissar jag. Jag har valt ut mina delar, nu gäller det bara att få ihop något slags plagg. Som ett pussel. Alla delar har räta vinklar och är raka, att få det till ett plagg är både lätt och svårt. Mina skisser blir främst någon slags jacka. Är det tråkigt? Är det självklart? Jag vet inte, men jag tycker det ska bli intressant.

Ska jag verkligen följa den skiss jag gjort på *Ramverksdörren*? Den är ju färdig, är en skiss med bestämda delar. Men å andra sidan är det så Karlsson arbetar, utifrån exakta mått. Men det brukar jag ju med göra. Blir det fel då?

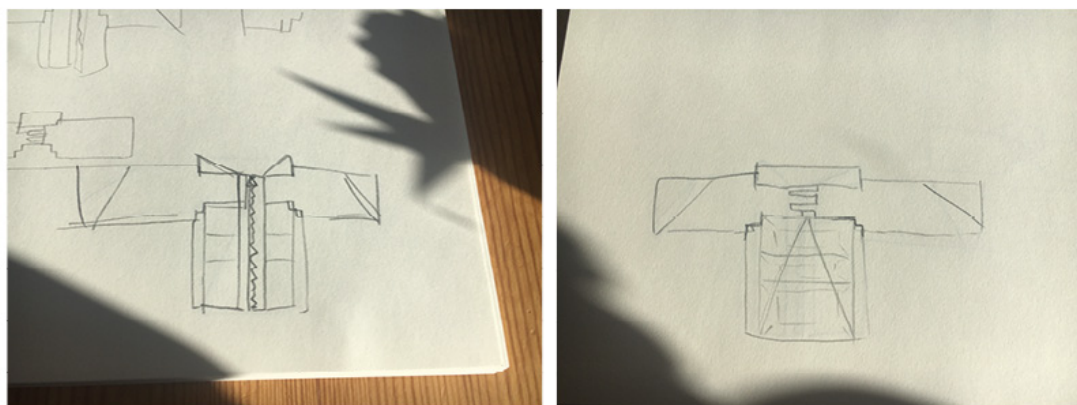

Fig. 8. Sy en dörr. Skissandet vara eller inte vara. Fördelen med skissande är att kunna se om det idéer som finns fungerar rent praktiskt.

Material

Karlssons val av material är noggrant, det måste bli rätt så inte dörren slår sig eller liknande. Samma sak gäller i det textila. Tygbitar måste fogas samman trådrakt, annars kan plagget vrida sig. Jag hade tänkt ta ett tyg jag haft sedan länge som jag köpt på second hand. Men jag har känt att det är lite för tjockt, ett ylle tyg i grov kvalitet. Och Karlssons material är inte återanvänt så det är inget måste använda ett gammalt material. Men det är ett måste att använda ett bra material.

Plötsligt hittar jag det. På *Slöjdens Hus* i Skövde. Jag har tittat på det tidigare, men nu hade de sänkt priset, 3 m 90 cm brett. Jag köper det. Det är vävt i Leksand, förlaga till väven var en gammal särk. Tyget har sedan färgats med stänkteknik. Det är formgetts och skapats av Margrét Kållberg och E Öhrnell. Det känns helt rätt att använda detta tyg.

Fig. 9. Materialet. Känslan ger betydelse.

Oväntat Pussel

Jag har tänkt att jag ska använda de delar som finns i Karlssons ramverksdörr. Men jag kommer inte foga ihop dem som en dörr. Utan som en jacka av något slag. Men jag tvivlar lite på detta egentligen. En dörr är ju svår att ta på sig och jag vill ju använda den. Jag har nu skissat en massa. Har en skiss som känns bra. Men jag inser nu att detta kommer bli ett galet pusslande. Men roligt. Jag kommer få sätta mig på golvet, mäta och rita ut i papper, sen testa om mina tankar funderar och sedan sy ihop. Att inte veta hur resultatet exakt kommer bli känns ovant men spännande. Jag insåg nu att jag inte behöver klippa halvtapparna som ska var till ärmarna. Jag kan klippa ut dem i ett stycke. Men är det fel eller rätt? Jag vet inte. Måste se om jag hittar svar bland mina texter.

Jag har skrivit att Karlssons operations plan och schema alltid finns med. Där det känns som att det inte finns något utrymme för fel och misstag. När jag läser det jag skrivit haja jag till. Har jag koll på läget vad jag själv skrivit och tänkt? Kanske inte. Undersöka det små detaljerna, och att det går att följa har jag skrivit. Jag klipper.

Jag jobbar med detaljerna, bitarna från dörren som får en annan helhet. Jag jobbar på men vet inte om jag gör rätt eller fel. Vart ska jag? Och varför? Är det vetenskapligt? Fast en lärare har sagt att något blir vetenskapligt om någon annan börjar referera till det. Vilket en aldrig kan veta i förskott. Så vi får se.

Jag älskar tyget. Jag älskar att jag kan sy ordentligt. Jag kan sy som en ska och så jag kan men sällan gör. Läger tid i det jag gör, använder den kunskap jag har fått. Jag gillar det. Dörren växer fram bit för bit.

Fig. 10. .Ovant pusslande

Halvtapparna som blir ärmor väljer jag att kapa av snett i slutändan för att kunna foga in en trekant. Det är trekanten som Karlsson använder sig av för att markera hur delarna ska sitta ihop. Jag minns under vår snickerikurs på utbildningen, då vi hade Karlsson som lärare, att jag fann denna trekant fascinerande. Därför får den vara som ett genomgående tema i plaggen.

Jag hade tänkt foga ryggen med tapparna på jackan. Så som Karlsson fogar vissa delar i ramverksdörren (Se Fig. 7. B.) Men jag inser att det blir för svårt att sy, för många smala bitar som ska fogas samman. Jag bestämmer mig för att inte använda mig av just denna tapp och foga samman ryggen, i så fall får jag brodera på tapparna när jackan är klar. Jag syr samman delarna, jag vänd syr dem, det ger bästa resultatet, fint och tyget repar inte upp sig då den råa kanten är insydd. Men när jag sytt ihop ärmarna och ska sy på trekanterna inser jag att det inte var ett bra val, skulle sytt på trekanterna innan jag sydde ihop ärmarna. Jag bävar inför att vända jackan rätt när jag sytt på trekanterna, tänker att det kommer se hemskt ut. Och visst, lite klumpigt blev det, men jag gillar det, det ger en tydligare bild av att det är en axel, en ärm. Jag är nöjd.

Ramverksdörrens huvuddelar är kvadrater. Jag väljer att använda dem fram och bak i själva livet. Jag har en tanke om att brodera dit de fasade kanterna som Karlsson har på sin dörr, men det enbart om jag har tid. Ramverksdörren har en karm som den sitter i, Karlsson visar även hur denna görs. Min tanke är att ha denna karm som en ram runt plagget, i nedkant som fortsätter upp i öppningen mitt fram och sedan runt halsringningen.

Fig. 11. Ärmor och dörrar. Jackan känns lite stor och otymplig, men hoppas på det bästa, är ju redan klippt.

Karmen som jag vill ha runt hela jackan funderar jag lite kring. Jag vet inte hur jag ska få dem att mötas i kvadraternas raka vinklar. Men min lösning blir nog att sy ihop ramen med en trekant som fäster ihop den vid alla hörn. Arbetet med ramen går framåt, ganska snabbt, rakabitarna som ska sys fast.

Fig. 12. Dags att stänga. Att sy denna dörr och jacka har varit en fröjd rent material mässigt och ur Karlssons riktlinjer, ovissheten det gett, spänningen.

När ramen är klar är det dags att sy fast trekanterna först på maskin och sedan för hand. Jag gör hand sömnaden utomhus i solen. När den är klar tar jag genast på mig den. Jag är nöjd, den faller så spännande då alla delar inte är sydda i trådrak.

2.3. Resultat

När jag läser igenom mina två undersökningar, *Dialog med en brudklänning* och *Ramverksdörrens delar* känner jag mig nöjd. Jag har genomfört något jag aldrig gjort innan. I båda fallen har jag utgått från en bestämd form av något slag. I *Brudklänningen* handlade det om klänningens fasta form, i *Ramverksdörren* om alla dess delar som var bestämda sedan innan, det var inte något jag reflekterade över då utan något jag lade märke till nu i efterhand. De *slöjdprocesser* Karlsson och Roslund Svensson genomgått har visat mig en annan väg att arbeta, på ett mer undersökande sätt. En lek på ett sätt, en lek jag har saknat. En lek inom ramen av kläder som jag har sökt. En lek där själva processen är delen av resultatet, där resultatet inte varit målet. Utan processen har varit målet. Där varje skeende och tanke har betytt något, där är kopplingen till materialet och vad det kommer ifrån har haft stor betydelse. Det kulturarv det bär på.

Brudklänning

Jag skriver i början av undersökandet att ”Jag ska inte sy om klänningen som jag brukar, ”undvika rutin” som Roslund Svensson utgår från.” Och det var först i slutet jag kom in på rutin, rutin uppstod i själva görandet, i de sydda sömmarna, när jag inte behövde fundera på nästa steg utifrån materialet på samma sätt, utan bitar skulle sammanfogas. Detta är något Karlsson tar upp i sin uppsats när han låter sina hantverkskunskaper ta över när det behövs, om svaret på frågan inte hittas så förlitar han på sin egen kunskap.

”När jag försöker sy om ett gammalt plagg fastnar jag. Eftersom jag inte redan innan vet hur resultatet kommer bli så stannar jag upp, vågar och kan inte fortsätta. Jag hittar liksom inte vägen.”

(Från s. 19)

Så här är det ofta för mig, att resultatet spelar så stor roll så om jag inte kan se det slutliga resultatet i huvudet eller på en skiss så slutar jag och ger upp. Detta undersökande har visat mig att det egentligen handlar om att våga och att fortsätta igenom frågorna.

Ramverksdörren

När jag funderade över vems process jag skulle utgå ifrån var jag tveksam till tekniken snickeri just för att det finns ett tydligt mål. Men när jag läst Karlsson så kände jag att det gick att utgå från delarna och inte slutresultatet. På ett sätt är min *slöjdprocess* i *Ramverksdörren* lik en vanlig process då jag syr eftersom den startar med en skiss. Men jag kan ändå se viss skillnad i tillvägagångssätt och tankesätt. Skissen är dessutom inte det första som kommer till, först kommer de delar jag ska använda mig av och sedan ett skissande, eller pusslande för att få ihop dem till en helhet. Jag skriver:

"Jag älskar tyget. Jag älskar att jag kan sy ordentligt. Jag kan sy som en ska och så jag kan men sällan gör. Läger tid i det jag gör, använder den kunskap jag har fått. Jag gillar det."

(Från s. 22)

Här ser jag en kärlek till hantverket som jag inte sett på länge. Eftersom processen här är viktig och full av frågor kan jag på ett annat sätt värdesätta den. Undersökningen ger en viss lösning då jag inte vet vad jag ska, vilket jag också uttrycker. Men det gör också att jag är närvarande i varje del och skeende. Och inte bara vill ha arbetet gjort för att jag vill ha resultatet på en gång. Jag kan här koppla till Sennetts beskrivning av en hantverkare. Att en hantverkare kan vara i nuet och samtidigt ha kontakt med det färdiga resultatet, att det kan ge en frihet att lägga upp arbetet som önskas. I vanliga fall är jag inte i nuet utan enbart i resultatet, då blir processen så lång och tråkig.

Skapandet av dessa plagg har sett ut på följande sätt. Först har förhållningssätt och riktlinjer utifrån de slöjdprocesser som ska följas bestämts, i dessa två fall fast form, dialog, öppenhet, struktur, färdiga delar, mönster, undersökande, textil, nyfikenhet och välkomnande.

Sedan har arbetet skett i en egen process genom att förhålla sig till dessa riktlinjer. Detta sätt att arbeta ger ett större behov av att analysera och reflektera över vad som sker. Processen sker efter någon annans ramar och måste omformas till något nytt. I detta fall hittades glädjen i görandet och i hantverkarskapen åter igen. Det ger en frihet i att få vara just där i processen, samtidigt som det finns en förbestämd väg att gå, utifrån tillvägagångssätt och riktlinjer.

Nedanför visas hur skapandet av kläder har sett ut i denna uppsats, en djupare diskussion kommer ske i *Diskussion och slutsats*.

- Val av undersökning
- Lokalisering av förhållningssätt
- Uppsatta riktlinjer
- Val av material
- Vägval i processen
- Frihet och förbestämd väg
- Närhet till görandet

2.4. Genomförande av metod

Den analysmetod som använts har varit skrivande som reflektion och autoetnografi. Då jag själv har skrivit och reflekterat över min val och mitt görande. Nästan varje steg har antecknats och mycket diskussion mellan text och skrivande har skett. Efteråt har det gett en insikt i större frågor och sådant som inte reflekterades över i skeendet. Jag har även jämfört mina tankar med hur jag i vanliga fall brukar handla och tänka. Hur min process skiljer sig nu och i vanliga fall. Det har gett mig mer än vad jag hade förväntat mig. Har gett en mer närvaro i allt görande, vilket medfört en större glädje i hantverket. Ett mer vilsamt sätt att arbeta, då vägen redan är förutbestämd.

3. Diskussion och slutsats

I detta kapitel besvaras de frågeställningar som jag inledningsvis ställde, genom att koppla dem till den *slöjdprocess* som skett och den litteratur som lyfts.

3.1. Skapande av kläder

Hur kan en slöjdprocess se ut om den inspireras av en annan undersökning?

I följande stycke redogörs för hur skapande av kläder kan se ut med utgångspunkt i någon annans *slöjdprocess* och teknik. Dessa steg bygger på de som skett i undersökningen och slöjdprocessen i denna uppsats.

- Val av undersökning
- Lokalisering av förhållningssätt
- Uppsatta riktlinjer
- Val av material
- Vägval i processen
- Frihet och förbestämd väg
- Närhet till görandet

3.1.1. Val av undersökning

För att kunna arbeta utifrån någon annans *slöjdprocess* som gjorts i undersökningen i denna uppsats, behövs först det *material* och den *slöjdprocess* som kommer ligga till grund för undersökning att väljas. I detta fall var det *material* som valdes *Nordström, Karlsson och Roslund Svensson*. *Materialet* gav en känsla av något nytt och ett spännande sätt att arbeta på. Redan från början kunde jag ana vad dessa *slöjdprocesser* skulle kunna ge.

3.1.2. Lokalisering av förhållningssätt

Utifrån det *material* som valts ut, bör de centrala förhållningssätt som används i *slöjdprocessen* lokaliseras. Det kan vara vad grunderna till arbetet vilar på, syfte och frågeställning, hur *slöjdprocessen* sett ut eller vad för material som används.

Det handlar om att hitta de delar som gör den kommande undersökningen intressant. Det kan vara något som ligger nära den teknik som kommer användas eller som en teknik som skiljer sig avsevärt. I detta fall var det den fasta formen hos Roslund Svensson som var det viktiga, i Karlssons *material* var det de delar som fogade samman och Nordströms ingång handlade det om hur materialet behandlades och vad inställningen till processen som var det intressanta och som kändes nytt och sunt.

3.1.3. Uppsatta riktlinjer

Dessa förhållningssätt kan sedan visa vad för riktlinjer som kan göra undersökningen enklare. Det innebär att dela upp och sätta ord på det som är viktigt i den kommande *slöjdprocessen*. Förhållningssätten och riktlinjerna kommer likna varandra, men med riktlinjer blir det mer tydligt vad som ska följas under processens gång. De riktlinjer som valdes ut till denna undersökning kunde svara på frågor under vägens gång, att ha något att relatera till och hålla sig till.

3.1.4. Val av material

Med utgångspunkt i riktlinjer och förhållningssätt väljs det fysiska materialet som ska användas. Kanske gör riktlinjerna att materialet inte har någon betydelse eller så har det störst betydelse. I detta fall var materialet viktigt, den fasta formen blev *Brudklänningen*, *Ramverksdörrens* material var även det viktigt men svårare att hitta då det krävde ett nytt material, men på bra villkor.

3.1.5. Vägval i processen

Under arbetets gång kommer olika vägval och frågor att uppkomma, då är det viktigt att återgå till de förhållningssätt och riktlinjer som *slöjdprocessen* grundar sig i. Det kommer vara frågor om hur processen ska gå vidare och vad som är rätt eller fel. Det är viktigt att komma ihåg att riktlinjer och förhållningssätten är relevanta, men att även själva görandet är det. Om svaret inte finns bland de uppsatta riktlinjerna och förhållningssätten lita då på hantverkskunskapen och låta den styra. Ett exempel på detta är när *Brudklänningen* klipptes mitt itu, kanske var det fel kontra riktlinjerna, men målet vara att skapa kläder och ett bra resultat, därför togs beslutet att klippa för att det rent hantverksmässigt skulle ge ett bättre resultat.

3.1.6. Frihet och bestämd väg

Detta sätt att arbeta kommer både ge en frihet samtidigt som vägen redan är bestämd. De riktlinjer och förhållningssätt som satts upp är bra att följa, men det är inget måste, det är den som utför undersökningen som har satt upp riktlinjer och förhållningssätt och kan då bestämma över *slöjdprocessen*. Sättet att arbeta ger en spännande kombination då arbetet ständigt har något att förhålla sig till samtidigt som det är helt fritt.

3.1.7. Närhet till görandet

Varje steg i *slöjdprocessen* är viktigt på grund av att de bygger på utvalda tillvägagångssätt och riktlinjer, detta gör att närvaron i görandet ständigt är påslaget. Det som visade sig efter undersökningen i denna uppsats var att närvaron i görandet var mer fokuserat än vanligt. Det är inte enbart resultatet och den färdiga produkten som är det

relevanta, utan vägen dit. Detta var personligen det viktigaste resultatet som kom fram, att glädjen i görandet och sömnaden kom tillbaka. Det blev ett nytt sätt att arbeta och det gav mer nyfikenhet.

I Figur 1. Vägval, på sida 16 visas de riktlinjer undersökningen skulle förhålla sig till. De riktlinjer som sattes upp var: välkomnande, undersökning, textil, nyfikenhet, fast form, dialog, öppenhet, struktur, färdiga delar och material. När de granskas nu i efterhand finns det inget som känns att det inte används eller efterföljts. Det som sticker ut mest som en förvånande aspekt är dialog, då dialogen har skett genom skrivande som reflektion vilket inte var väntat. Även Ramverksdörrens struktur och färdiga delar fick en annan betydelse än innan. Strukturen blev inte så mycket i själva arbetet utan mer i sammansättningen av delar, att det blev strukturerat och symmetri. De färdiga delarna reflekterades inte innan om att de var fasta former i likhet med Roslund Svensson.

Genom att välja en undersökning och bli inspirerad av den, sätta upp riktlinjer och tillvägagångssätt så kan en *slöjdprocess* växa utifrån dem. Att följa riktlinjer som ständigt måste anpassas till ger ett mer fokus på görandet och processen, vilket kan leda till mer glädje i skapandet och ett resultat som annars inte varit möjligt.

3.2. Kläder och tiden

3.2.1. Historia

Nordström, Karlsson och Roslund Svensson visar alla en vördnad för det gamla, Nordström genom de trådar hon fått till skänk, som hon står vördnadsfull inför, som samtidigt handlar om återbruk, Karlsson utgår ifrån en gammal källardörr i Nynäs slott och Roslund Karlsson utgår från en redan given form och respekterar den och låter den styra. Alla tre har en förankring till det som har varit, det gamla, att använda det på nytt och på så sätt använda sig av återbruk. *Brudklänningen* är något gammalt, något nu återbrukat, ett gammalt ting som bär på en viktig historia och som står i relation till ägaren. *Ramverksdörrens* är ett nytillverkat tyg som är vävt utifrån en gammal särk och bär på historisk koppling.

Ett gammalt plagg betyder ofta mycket för ägaren, speciellt om ägaren har en relation till den som tidigare använt plagget. Det gammalt plagg kan ge en känsla av att anknyta till det förgångna, och att det bär på en berättelse. (Palmsköld 2013 & Lindén Ivarsson 2008 s. 107). En vördnad och respekt kan infinna sig om plagget är handgjort, med tanke på den omsorg och den mängd timmar som lagts ner i det. Karlsson relaterar till detta i koppling till dörren, respekt för all den tid och den hantverkskunskap som lagts ner i föremålet (Karlsson 2014).

För bara några generationer sedan lagades och syddes kläder om, de återbrukades, något som idag verkar ha glömt bort (Palmsköld 2013 & Lindfors 2016). Materialet togs hand om och användes om och om igen tills det var så trasigt att det slutade sitt liv i en trasmatta (Lindén Ivarsson 2008 s 107.)

3.2.2. Samtiden

Samhället idag har en tradition och norm som säger att konsumtion är något bra, ett socialt betingat syndrom där människan idag ska handla sig ur krisen. De kläder som tillverkas är oftast inte av en högkvalitet och gjorda för att hålla enbart i några säsonger. Så även om konsumenten vill använda sitt plagg länge finns en risk att det inte håller, att det går sönder innan konsumenten är nöjd (Lindén Ivarsson 2008). Tendenser till en brytpunkt i ställningstagande kring kläder är på ingång. Ett skifte i traditioner, en förändring i modebranschen där second hand inte är något dåligt. Lindén Ivarsson berättar att hennes mamma inte vill handla på second hand för att det är för henne en symbol för att vara fattig, medan Lindéns Ivarsson dotter gärna gör det för att det är trendigt och ger utrymme för att uttrycka sig (Lindén Ivarsson 2008).

3.2.3. Framtiden

Framåt gäller där är att skapa och tänka på ett annat sätt när det kommer till kläder. Tänka mer second hand, återbruk och god kvalitet. Traditionen idag säger att vi ska konsumera oss lyckliga, traditioner kan förändras och då kan vi förändra dem.

Kunskap är en väg dit, ett bortglömt hantverk i att laga och sy om. Sennett tar upp att en hantverkare kan se hela processen samtidigt som hen är i processen. Det kan även syfta till det stora hela, behovet av att förändra nuvarande tradition kan enbart ske genom att vara i den och förändra den med tid och medvetenhet (Sennett 2008).

Sennett talar om olika ”crafts ”och att det kan var så mycket, om vi hjälps åt och är kollektiva. Vi lär tillsammans och ensamma. Vi kan lära detta gamla hantverk tillsammans och stötta varandra när problem dyker upp (Ibid). Och utnyttja den teknik vi har. Kulturarvet kan var den gamla klänningen, ett föremål lämnat åt oss, men även den kunskap om vad som ska göras när den är trasig eller ska sy som. Vi behöver bryta traditionen och ta med oss kulturarvet in i framtiden, med hjälp av varandra, av kunskap och material.

Kulturarv är både något materiellt och immateriell. Handlingsburen kunskap som en hantverksteknik är något som räknas in i immateriellt kulturarv, ett arv som ska leva vidare. Hantverkslaboratoriet vill lyfta denna handlingsburna kunskap som glömda hantverkstekniker, lära dem på nytt för att kunna använda dem i framtiden (Almevik, Bergström & Löfgren 2011). Så som att sy om, återbruka, laga, är en kunskap som delvis tappats bort men som kanske är på väg tillbaka. Att sy om och återbruka ett plagg är inte något enkelt, det syns i undersökningens slöjdprocess. Det fanns svårigheter i att komma vidare och att se nästa steg. Just detta återbrukande och lagande är en kunskap som till stor del tappats bort de senare åren och generationer. Tidigare var det något som var ett måste, något som var en del av vardagen (Palmsköld 2013 & Lindfors 2016). Det krävs kunskap att kunna sy om ett plagg, det är ett hantverk, ett hantverk som är värt att lära om, bevara och föra vidare.

3.3 Kläder och hållbarhet

Det som kommit fram i denna undersökning är ett sätt att skapa kläder inspirerad av

någon annans *slöjdprocess* och hur det kan kopplas till en slöjd- och hantverkskontext ur en historisk-, samtids- och framtidsaspekt. Historiskt sett finns en tradition av att ta vara på det material och de resurser som finns tillhands. Vilket utnyttjades i undersökning *Brudklänningen*. *Brudklänningen* är tillverkad av en gammal klänning, det enda som är nytt sytråden och elektriciteten. Det material brudklänningen är gjort av är inte en påfrestning av miljön, brudklänningen är alltså hållbar ur ett miljöperspektiv.

I undersökningen visades även att om nya material behövs är det viktigt att de är av god kvalitet. *Ramverksdörren* är gjort av ett nytillverkat material som är vävt i Sverige, där de humana förutsättningarna troligtvis är bättre än på många andra ställen. Tyget är av god kvalitet så förhoppningsvis kommer det att hålla en längre tid, men när plagget börjar ge efter kan det sys om till något annat, väskor, kassar, pennfodral etc.

Tydligt blir att dessa sätt att skapa kläder kan ha positiv inverkan på hållbarhet och miljö. *Stilmedvetens* tips för ett mer hållbart mode håller samma linje, att sy om, byta kläder och konsumera bättre. Konsumera bättre kan både vara att konsumera på second hand eller att köpa plagg i bra kvalitet som håller länge (*Stilmedveten u.å & Lindfors 2016*).

”En annan fundering hon har som är kopplat till både återbruk och hantverk är att det på ett nytillverkat plagg skulle kunna visa exakt vad det har gått igenom för att bli till, alla steg och all den kunskap som krävs. Detta skulle kunna i sin tur ge en större förståelse och medvetenhet hos konsumenten som kan återställa respekten för materialet och plagget en äger. Då kan den vördnad återställas och kanske kan vi börja vårda och laga våra kläder igen (Lindfors, 2016).”

(Från s. 6)

Just denna vördnad är en viktig del av konsumtionen, att återställa en relation till sitt plagg. *Nordström, Karlsson och Roslund Svensson* visar alla en tydlig respekt och vördnad inför sitt material. Något som från start har fascinerat mig väldigt mycket. Historian av det gamla föremålet visar sig i denna uppsats vara viktig, då alla de material som undersökningen utgår ifrån använder sig av det.

Så detta sätt att skapa kläder har både en koppling bakåt och framåt samtidigt som det kan ha stor betydelse för miljön om fler arbetade på detta sätt. Miljön och människor skulle må bättre. Detta sätt som att arbeta tar lite på naturensresurser och är därför av stor vikt. Men traditionen av konsumtion och slit och släng inom klädbranschen måste brytas om vi ska nå dit.

3.4 Slutsats

Att följa någon annans *slöjdprocess* i sitt skapande kan ge en ny ingång där undersökningen och hantverket står i fokus. Där vägen till resultatet är en del av processen. Med koppling bakåt i historien finns slöjdens och hantverkets grund där vikten att ta vara på existerande resurser är central. Något som sedan några generationer glömts bort när det kommer till kläder och textilier. Tidigare lagades och syddes kläder om och de material som fanns togs tillvara. Nu finns en stor tradition av att konsumera nytt när det gamla gått sönder. Genom att titta bakåt och lära den hantverkskunskap som finns kan vi idag bryta traditionen och konsumera mer secondhand och laga det vi har. Detta skulle göra en stor vikt för miljö och hållbarhet. Att använda redan existerande material tär inte på miljön som att framställa nytt.

4. Sammanfattning

Denna uppsats startade i ett sökande efter ett sätt att skapa kläder utifrån en slöjd- och hantverkskontext. Detta genom att följa någon annans *slöjdprocess* för att på så sätt skapa två plagg utifrån de tillvägagångssätt och riktlinjer som genomsyrade de specifika *slöjdprocesserna*. En koppling som sågs innan uppsatsens start var att kläder tidigare i historien varit en del av speciellt slöjden, och hemslöjden.

Frågeställning

- Hur kan en *slöjdprocess* se ut om den inspireras av en annan undersökning?

Två andra centrala frågor som ställt är hur undersökningen kan kopplas till vår historia, samtid och framtid i en slöjd- och hantverkskontext och vilken betydelse resultatet kan det ha utifrån hållbarhet, miljö och konsumtion?

Den undersökning som skett har utgått från tre olika material, Karlssons Licentiatuppsats *Ramverksdörr – en studie i bänksnickeri*, Nordströms forskningsstudie *I ritens rum* och Roslund Svenssons kandidatuppsats *Dialogen mellan hantverkare och material*. Karlssons undersöker hur en ramverksdörr från Nynäs slott kan göras med enbart handverktyg, undersöker sker genom att utgöra hantverket, Nordström väver kyrkliga textilier, främst bårtäcken och undersöker textilens betydelse. Roslund Svensson tittar på mötet mellan hantverkaren och materialet och vad som styr i en *slöjdprocess*.

Utifrån deras slöjdprocesser har tillvägagångssätt och riktlinjer att arbeta utifrån lokaliserats. Även kopplat till litteratur som ligger till grund som lyfter begrepp och nyckelord så som Hemslöjd, slöjd, tradition, hantverkare, kulturarv, hållbarhet, återbruk

Slöjdprocess används som ett övergripande benämning av görandet i de tre undersökningar då de i sina texter använder sig av olika begrepp. Men även detta som används i denna uppsats och det som sker i undersökningen.

Miljö och hållbarhet syftar till den problematik som finns i dagen samhälle kring konsumtion av kläder och textilier och dess negativa påverkan av miljön, och hur klädkonsumtionen kan ske mer på ett hållbarhet sätt vilket också används och gjorts undersökningen.

Hemslöjd och slöjd. Att slöjda är ett sätt att tänka och uttrycka sig där personen som slöjdar har ett helhets tänk och en överblick på hela produktionen och på så sätt kan välja hållbara material. Hemslöjd är något med tradition bakåt men som nu blivit ”glocal” ” lokalt förankrad i en global värld” (Palmsköld 2012) där erfarenheter och hantverk sprids vi internet och sociala sammanhang.

Kulturarv syftar till det arv vi har både materialet som byggnader och föremål, men även immateriellt som kan vara handlingsburen kunskap så som hantverk.

Tradition kan beskrivas som handlingsmönster som lever vidare generation efter generation men som även kan brytas, förändras och försvinna.

Hantverkare är någon som arbetar i görandet med kontakt i resultatet och som dagligen stöter på problem som ska lösas, lösas för sig själv eller med hjälp av andra. Där kunskapen är sin egen men även som även kollektiv och något som delas och utförs av många.

Återbruk är att ta vara på de resurser som finns och förändra det material som finns tillgängligt.

Något som är tydligt i dessa tre *material* är dess värnads för materialet och det som har en historia, en gammal källardörr, gamla brodergarn med historia, en gren med en given form att arbeta utifrån.

Roslund Svensson arbetar med en given form som förändras, utifrån Roslund Svenssons riktlinjer valdes mormors brudklänning som den givna formen. Detta på grund av Nordströms vita bårtäcken och den värnads som finns inför hennes arbete.

Karlssons Ramverksdörr plockades isär och delar valdes ut för att sättas samman i textilt material till ett plagg.

Metod

De metoder som använts i denna undersökning är autoetnografi och skrivande som reflektion. Metoden innebär att observera sitt eget görande och att skriva ner det och reflektera kring det. I görandet kan det hela se ostrukturerat och rörigt ut men efteråt syns detaljer som inte tagits upp under själva processen.

Undersökningen

Inför undersökningen hittades tillvägagångssätt och riktlinjer utifrån de material som valt ut. Utifrån Roslund Svensson valdes mormors gamla brudklänning ut som den fasta formen, utifrån Karlssons ramverksdörr valdes delar ut som sedan sammanfogades på ett nytt sätt och på så sätt skapades ett plagg. Nordström fanns med som en textil inramning med en öppenhet och värnads mot materialet.

Undersökningen genomsyrades av frågor. Frågor om vad som var rätt eller fel väg att gå kopplat till den *slöjdprocess* som följdes. Detta kunde vara *Brudklänningen* kopplad till Roslund Svensson där frågor kring om klänningen fick klippas isär för att sedan fogas samman igen. Karlsson och *Ramverksdörren* kretsade frågorna kring om det var rätt att skissa innan eller om det var för likt det sätt arbetet i vanliga fall såg ut.

Resultatet

Undersökningens resultat tittades främst på den skriftliga reflektion som skett genom båda plaggen. Något som framgick var att glädjen i att utföra hantverket var större än i ett vanligt sy scenario. Reflektion om detta var att eftersom varje steg av processen är viktig, så krävs hantverkarens fulla uppmärksamhet i nuet, processen blir viktig och inte enbart resultatet och då hittades glädjen igen. Det nya sättet att arbeta var inte enkel men spännande. Svaret på frågeställningen om hur skapande av kläder kan se ut utifrån någon annans *slöjdprocess* och teknik blev följande:

- Val av undersökning
- Lokalisering av förhållningssätt
- Uppsatta riktlinjer

- Val av material
- Vägval i processen
- Frihet och förbestämd väg
- Närhet till görandet

Kopplingen till tiden av detta skapande går att se i dels materialets förhållningssätt till det gamla, dörren, garnet och grenen, att de betyder något.

Att sy om och laga ett gammalt plagg är något som glömts bort i några generationer. Slöjd och hantverk är ett sätt att tänka, där att vara på det material och resurser som finns är en av grundpelarna. Just nu står vi inför en brytpunkt där att laga och sy om börjar bli trendigt och denna kunskaps lyft upp igen. Det har en stark koppling till medvetenhet som finns till miljö och hållbarhet då ett sätt att konsumera hållbart är att handla på second hand, sy om det som finns eller konsumera bra produkter som håller länge.

Att sy om något som *Brudklänningen*, något som har en historia och innebär att bruka ett hantverk som inte används under generationer. Och att köpa bra nytillverkat material och sy en *Ramverksdörr* som när den börjar falla isär går att sy om till något annat, är två olika sätt att koppla kläder bakåt i tiden, till vår samtid och in i framtiden med fokus på hållbarhet och miljö.

Referenslista

Publikationer

- Adams, E. T, Holman Jones, S & Ellis, C (2015). *Autoethnography, understanding qualitative research*. New York: Oxford University Press.
- Almevik, G, Bergström, L & Löfgren, E (red) (2011). *Hantverkslaboratorium*. Västerås: Edita.
- Almevik, G, Höglund, S & Winbladh, A (red.). (2014). *Hantverkare emellan*. Mariestad: Ineko.
- Bertilsson, C & Fall, C-A. (2008). *Grön design*. Stockholm, Naturskyddsföreningen
- Ehn, B (2014). Komma åt detaljerna - Att intervjua, observera och skriva om traditionella hantverkskunskaper. I Almevik, G, Höglund, S & Winbladh, A (red.). (2014). *Hantverkare emellan*. Mariestad: Ineko.
- Hammarén, M (1995). *Skriva: en metod för reflektion*. Brevskolan, Stockholm.
- Karlssons, T. (2013). *Ramverksdörr – en studie i bänksnickeri*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lindén Ivarsson, A-S. (2008). Second hand, customizing och konsten att slakta en träja. I Borg, K. & Lindström, L. (red) (2008). *Slöjda för livet – om pedagogisk slöjd*. Stockholm: Lärarförbundets förlag, ss. 106-112.
- Lindfors, A.-M. (2016). *Do Redo – Ett kreativt arbete med fokus på hållbart mode*. Examensarbete. Vasa: Skönhetsbranschen.
- Nordströms, B. (2016). *I ritens rum – om möten mellan människa och tyg*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet.
<http://konst.gu.se/artmonitor/avhandlingar/licentiatuppsatser/birgitta-nordstrom>
- Palmsköld, A. (2012). *Begreppet hemslöjd*. Vingåker: Linderoths tryckeri.
- Palmsköld, A. (2013). *Textilt återbruk – om materiellt och kulturellt slitage*. Halmstad: Bulls Graphics.
- Roslund Svensson, U. (2014). *Dialogen mellan hantverkare och material -en undersökning av skaparprocessen*. Kandidatuppsats, Institutionen för kulturvård. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Sennett, R. (2008). *The craftsman*. London: Penguin.

Åhlvik, C. & von Busch, O. (red.) (2009). *Handarbete för en bättre värld*. Jönköping: Jönköpings läns museum

Von Busch (2009). Nya hushållstaktiker för det folkliga hantverket. I Åhlvik, C. & von Busch, O. (red.) (2009). *Handarbete för en bättre värld*. Jönköping: Jönköpings läns museum

Tidskriftsartiklar

Ehn, B. (2012) *Bygga, skriva, bygga... Om att pendla mellan olika göromål*. RIG-kulturhistorisktidskrift, 93 (4), ss. 210-220.

Hofsten, I (2015) *Skapismen*. Hemslöjd, 6 (6), ss 16-22.

Elektroniska källor

Hantverkslaboratoriet (2010). *Hantverksvetenskap*.
<http://craftlab.gu.se/om-hantverkslaboratoriet/hantverksvetenskap>
(2017-04-24)

Stilmedveten (u.å). *Mode och hållbarhet*.
<http://www.sverigeskonsumenter.se/Stilmedveten/Toppnavigering/mode-och-hallbarhet/>
(2017-05-09)

Stilmedveten (u.å). *Minimilön och levnadslön*.
<http://www.sverigeskonsumenter.se/Stilmedveten/Kategorier/fakta/Minimilon-vs-levnadslon/> (2017-05-09)

Stilmedveten (u.å). *Materialskolan*.
<http://www.sverigeskonsumenter.se/Stilmedveten/Kategorier/fakta/materialskolan/>
(2017-05-09)

Svenska Unescorådet (2016). *Immateriellt kulturarv*.
<http://www.unesco.se/kultur/unescos-konvention-om-det-immateriella-kulturarvet/>
(2017-05-11)

Unesco (2017). *What is meant by "cultural heritage"?*.
<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/> (2017-05-11)

Bilagor

Bilaga 1: Bilder

Fig. 1. Vägen. Den röda tråden visar vägen fram omsluten av de grå. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 2. Den fasta formen. Klänningen är inte sydd efter mig, utan efter min mormor. Kanske är den inte så mycket för stor då mormor var liten, men modellen är inte något jag trivs i. Jag vill göra den till min. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 3. Känsla. Videotagning av klänning för första gången. Det är stor skillnad på att ses sig i spegeln när en provar än att titta på det i efterhand, videotagningen bygger mer på känsla. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 4. Det är klippt. En viktig del av processen. Förts vägvalet har gjorts. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 5. Slutet är nära. Rutin har slagit till. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 6. Då var det klart. Resultatet är bra, både klänning och processen dit. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 7. Alla delar. Karlsson 2013, A. s. 89, B. s. 55, C. s. 58, D. s.87 & E. s. 46. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 8. Sy en dörr. Skissandet vara eller inte vara. Fördelen med skissande är att kunna se om det idéer som finns fungerar rent praktiskt. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 9. Materialet. Känslan av det gamla särktyget finns kvar, ger betydelse. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 10. Ovant pusslande. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 11 Ärmor och dörrar. Jackan känns lite stor och otymplig, men hoppas på det bästa, är ju redan klippt. Fotograf: Kajsa Horner

Fig. 12. Dags att stänga. Att sy denna dörr och jacka har varit en fröjd rent material mässigt och ur Karlssons riktlinjer, ovissheten det gett, spänningen. Fotograf: Kajsa Horner